

Науково-методичні підходи до планування корекційної роботи педагога в освітньому процесі загальноосвітньої школи

Лупінович С.М.

Запорізька обласна академія післядипломної педагогічної освіти

Анотація. Стаття присвячена проблемі корекційно-педагогічної діяльності вчителя загальноосвітньої школи з дітьми із особливостями психофізичного розвитку. Подаються методичні вимоги та орієнтовна форма складання індивідуальних корекційно-розвивальних програм.

Ключові слова: корекційно-педагогічна діяльність, діти із особливостями психофізичного розвитку, індивідуальна програма, навчально-виховний процес.

Аннотация. Статья посвящена проблеме коррекционно-педагогической деятельности учителя общеобразовательной школы с детьми, имеющими особенности психофизического развития. Представлены методические требования и примерная форма составления индивидуальных коррекционно-развивающих программ.

Ключевые слова: коррекционно-педагогическая деятельность, дети с особенностями психофизического развития, индивидуальная программа, учебно-воспитательный процесс.

Annotation. The article is devoted to the problem of correction-pedagogical activity of teacher of general school with children with special needs. The methodical requirements and exemplary form of drafting of the individual developing programs are presented.

Keywords: correction-pedagogical activity, children with special needs, individual program, educational process.

Вступ. Як засвідчують вітчизняні та зарубіжні вчені, кількість дітей із особливостями психофізичного розвитку й порушеною поведінкою незмінно зростає. Це стало результатом впливу цілої низки патологічних факторів:

- генетичні відхилення;

- ускладнена спадковість;
- фізичні й психічні травми;
- послаблене здоров'я населення тощо.

Соціальні, політичні та економічні зміни в Україні ускладнюють умови життя кожної людини, особливо змінюють соціокультурну ситуацію, яка впливає на становлення й розвиток особистості. Дестабілізація в суспільстві, деяких сім'ях, відсутність сприятливих екологічних, економічних, гігієнічних умов для майбутніх матерів і дітей, недоліки дошкільного, шкільного, сімейного виховання ще більше ускладнюють ситуацію щодо навчання та виховання дітей з проблемами розвитку.

Ще на початку свого розвитку така дитина має первинний дефект, який за відсутністю необхідної корекційної допомоги ускладнюється, з'являються вторинні відхилення, які заважають їй соціально адаптуватися. У зв'язку з цим сучасна корекційна педагогіка наполягає на необхідності раннього виявлення відхилень в розвитку дітей, їх правильної діагностики та надання дітям необхідної психолого-педагогічної допомоги.

Дитина з особливостями психофізичного розвитку, яка знаходиться в умовах, що швидко змінюються, потребує більшої допомоги й психолого-педагогічної корекції.

Формулювання цілей роботи. Метою даної статті є розкриття процесу корекційно-педагогічної діяльності вчителів, вихователів загальноосвітніх закладів із учнями, які мають особливості психофізичного розвитку.

Результати дослідження. В педагогічній практиці останнім часом все частіше зустрічаються поняття: «корекція», «корекційно-розвивальне навчання», «корекційна програма», «корекційно-педагогічна діяльність» тощо.

В «Педагогічній енциклопедії» поняття «корекція» визначається як виправлення (часткове або повне) недоліків психічного та фізичного розвитку в аномальних дітей за допомогою спеціальної системи педагогічних прийомів і заходів [1].

У зв'язку з вищезначеним, учителів, вихователів, адміністрацію загальноосвітніх шкіл хвилюють такі питання:

- Що необхідно виправляти у процесі навчальної діяльності на уроці?
- Як поєднати корекцію з навчально-виховним процесом?
- Які цілі, завдання корекційної діяльності необхідно реалізовувати педагогу на уроці?
- Чим відрізняються корекційні заняття від звичайних уроків?

Отже, необхідність корекційної діяльності педагога в загальноосвітній школі є очевидною. Вона обумовлена:

- постійним зростанням кількості дітей з особливостями психофізичного розвитку (частіше інтелектуального й мовленнєвого);
- невідповідністю дітей до навчання в школі, що є наслідком скорочення кількості дошкільних закладів;
- відсутністю чітких вимог до рівня підготовки дітей до шкільного навчання в сім'ї.

Сучасна корекційна педагогіка зазначає, що корекція – це засіб подолання й послаблення психофізичних недоліків через формування життєво необхідних якостей у навчально-виховному процесі або різних видів діяльності учнів (О.Д.Гонєєв). Дефектологи вважають, що корекційна робота у загальноосвітніх закладах повинна проводитися на тому навчальному матеріалі, який є змістом того чи іншого предмета, тобто, слід говорити про *корекційну спрямованість навчально-виховного процесу*. Одночасно в корекційній роботі можуть використовуватись спеціальні педагогічні прийоми, спрямовані на перебудову окремих функцій організму та перебудову особистісних якостей.

Таким чином, корекційно-педагогічна робота в загальноосвітній школі – це дуже складний вид діяльності педагогів і всіх спеціалістів освітнього закладу (психологів, дефектологів, логопедів, спеціалістів ЛФК тощо).

Корекційний процес – це складна система, яка включає в себе як стратегічні, так і тактичні завдання. Стратегічними завданнями є розробка корекційних програм і корекційних комплексів. Тактичні завдання – це

розробка методів і технік, форма проведення корекційної роботи, підбір, комплектування груп, тривалість та режим занять.

У ході розробки корекційної програми розвитку дітей із особливостями психофізичного розвитку необхідно враховувати наступні методичні вимоги:

1. Основні цілі корекційної роботи мають бути чітко сформульовані.
2. Завдання повинні виходити із цілей, конкретизуючи їх.
3. Визначати зміст корекційних завдань слід з урахуванням структури дефекту та індивідуальних особливостей дитини.
4. Обов'язково визначити форму роботи з дитиною (індивідуальна, групова тощо).
5. Слід відібрати методи і техніки з урахуванням вікових, індивідуальних, фізичних можливостей дитини.
6. Спланувати участь батьків, інших спеціалістів в корекційній роботі щодо подолання проблем розвитку дитини.
7. Розробити методи оцінювання динаміки корекційного процесу.
8. Створити корекційний простір в освітньому закладі (приміщення, обладнання, матеріали) [2].

Метою корекційної роботи вчителів загальноосвітніх закладів, в тому числі вчителя-дефектолога, з учнями, які мають особливі освітні потреби, є, перш за все, усунення причин, які заважають їм навчатися, а це виявляється в розвитку загальних здібностей до навчання в межах особистісної, емоційно-вольової та інтелектуальних сфер.

Основні напрями корекційної роботи з учнями, які мають особливі освітні потреби, формулюються згідно з особливостями їх психофізичного розвитку. Так, білоруський вчений В.В.Гладкая [3] виділяє наступні три блоки в корекційній роботі з учнями, які мають затримку психічного розвитку:

1. Формування навчальної діяльності дітей та корекція її недоліків (формування навчальної мотивації, загально навчальних інтелектуальних вмінь, розвиток особистісних компонентів пізнавальної діяльності).

2. Розвиток психічних функцій, які забезпечують навчальну діяльність (зорового сприйняття, просторової орієнтації, фонематичного слуху, кінестетичного сприйняття, пам'яті тощо).

3. Формування базових уявлень та вмінь, які необхідні для успішного засвоєння шкільної програми.

Однак, кожна дитина має свою «мозаїку» проблем, свої особливості розвитку. Тому корекційно-педагогічна діяльність вчителя (вихователя, спеціаліста) в загальноосвітньому закладі має бути спрямована на створення, перш за все, умов для розвитку дитини з особливостями психофізичного розвитку, а саме:

- В корекційно-педагогічній роботі колективу необхідно максимально реалізовувати вікові можливості дитини, спираючись на зону найближчого розвитку.
- У кожному віковому періоді необхідно розвивати в навчально-виховному процесі індивідуальні особливості учнів з проблемами розвитку: інтересів, схильностей, спрямованості, цінностей, життєвих перспектив тощо.
- В закладах освіти треба створювати позитивний настрій, здоровий психологічний клімат, який би сприяв розвитку дітей з особливостями психофізичного розвитку. Це – продуктивне спілкування, взаємодія дитини і педагога, дитини і однолітків (за Т.П.Калиновською) [4].

Порушення зазначених умов розвитку дітей з особливостями психофізичного розвитку в навчально-виховному процесі призводить до: формування в них негативного (неціннісного) ставлення до навчання, навчальної діяльності, до школи, зниження самооцінки, гальмування прогресивного розвитку особистості.

Виходячи з вищезначеного, основними принципами корекційно-педагогічної діяльності вчителя в загальноосвітній школі є:

- єдність корекції та розвитку;
- врахування вікових та індивідуальних особливостей розвитку дитини;

- всебічне та цілісне вивчення дитини з особливостями психофізичного розвитку;
- діяльнісний принцип корекції;
- принцип гуманності й довіри до дитини [6].

Корекційно-педагогічна діяльність вчителів, вихователів загальноосвітніх закладів реалізується на засадах єдиної корекційно-реабілітаційної програми як на спеціальних індивідуально-групових заняттях (логопеда, психолога), так і в навчально-виховному процесі.

Цілеспрямований корекційно-педагогічний вплив на дитину з особливостями психофізичного розвитку здійснюється через індивідуальну корекційно-розвивальну програму. Наводимо орієнтовну форму такої програми:

Пояснювальна записка, в якій розкривається актуальність, науково-методичні засади, цілі, завдання, об'єкт, предмет корекційного впливу. Необхідно надати конкретні рекомендації до використання або невикористання програми. В загальному вигляді подається зміст корекційної програми. Зазначається тривалість програми, кількість занять на тиждень, умови реалізації програми. Якщо комплексна програма складається із залученням різних спеціалістів (вчителів-логопедів, психологів, масажистів, лікарів тощо), необхідно визначити засоби взаємодії.

Тематичне планування занять. Цей розділ програми можливо представити у вигляді таблиці:

№ з/п	Тема корекційного заняття	Зміст	Кількість годин	Форми роботи	Методичне забезпечення
-------	---------------------------	-------	-----------------	--------------	------------------------

Методи та засоби оцінювання результативності програми.

Основні вимоги до стану фізичного, психічного, соціального здоров'я (динаміка показників його розвитку, рівень сформованості функцій; рівень сформованості навичок, головних соціальних компетенцій, соціальної адаптації, успішної інтеграції в соціум) як результату реалізації програми.

Список використаної літератури [2, 5].

Вважаємо за необхідне також окреслити низку питань стосовно планування корекційної-педагогічної роботи в діяльності учителя-дефектолога. Аналіз практичної діяльності закладів освіти, в яких навчаються діти з особливими освітніми потребами, дозволив виявити проблеми в цьому питанні:

1. Зазвичай педагоги переносять логіку планування педагогічної діяльності за навчальним предметом на планування корекційних занять. Тому це виявляється в змістовній та часовій подібності, а також у формі планів за предметом і корекційних годин.

2. На жаль, багато педагогів розглядають корекційно-педагогічну діяльність як загально розвивальну, тренінгові роботу щодо розвитку всіх пізнавальних процесів. Тому ті завдання, які пропонуються учням із особливими освітніми потребами, спрямовані на розвиток всіх пізнавальних процесів, незалежно від того, чи є в дитини порушення цих процесів, чи ні.

3. В корекційних планах не висвітлено індивідуального підходу до дитини з особливими освітніми потребами.

4. Відсутні єдині підходи до планування корекційної роботи, що призводить до різного розуміння зазначеної проблеми [3].

Виділені проблеми щодо планування цієї роботи знижують потенційні можливості корекційного впливу, оскільки планування висвітлює розуміння (або нерозуміння) всіма учасниками значення корекційно-педагогічної діяльності на розвиток особистості учнів з особливими освітніми потребами.

Висновки. Розуміючи значущість корекційно-педагогічної діяльності педагога взагалі та індивідуальних корекційних занять зокрема, необхідно визначити особливі підходи до реалізації реабілітаційних можливостей навчально-виховного процесу. Для того, щоб формування різних видів пізнавальної діяльності йшло цілеспрямовано, необхідно знати особливості психофізичного розвитку та закономірності процесу засвоєння знань в учнів із особливими освітніми потребами. Ці знання дають учителю відповідь на питання: як учити, які вибрати методи, в якій послідовності їх використовувати

у навчально-виховному процесі з учнями, які мають особливості психофізичного розвитку.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку ми вбачаємо у розробці корекційно-педагогічних комплексів та методичних рекомендацій щодо використання їх вчителями, вихователями загальноосвітніх закладів, де навчаються діти із особливими освітніми потребами.

Література

1. Бородулина С.Ю. Коррекционная педагогика: психолого-педагогическая коррекция отклонений в развитии и поведении школьников / Серия «Учебники, учебные пособия». – Ростов н/Д: «Феникс», 2004. – 352 с.
2. Винник М.О. Задержка психического развития у детей: методологические принципы и технологии диагностической и коррекционной работе / М.О.Винник. – Ростов н/Д: «Феникс», 2007. – 154 с.
3. Гладкая В.В. Планирование коррекционной работы с учащимися с трудностями в обучении: метод. Пособие для учителей-дефектологов / В.В.Гладкая. – Минск: Зорны верасень, 2008. – 112 с.
4. Калиновская Т.П. Реабилитационная деятельность учителя. Учебное пособие для студентов высших и средних педагогических учебных заведений. – С-Пб: ИОВ РАО, 2002. – 284 с.
5. Мамайчук И. Психокоррекционные технологии для детей с проблемами в развитии. – СПб.: Речь, 2003. – 400 с.

Дані про автора

1. Лупінович Світлана Миколаївна
2. Завідувач кафедри, кандидат педагогічних наук, доцент
3. Запорізька обласна академія післядипломної педагогічної освіти, кафедра реабілітаційної педагогіки та здорового способу життя
4. Робочий телефон: 8 (061) 236-30-98
Домашній телефон: 8 (0612) 71-79-69
5. м. Запоріжжя, 69118, вул.. Автозаводська, буд.20, кв.122